

ROZSUDEK SOUDNÍHO DVORA

15. prosince 1995 (*)

„Volný pohyb pracovníků – Pravidla hospodářské soutěže použitelná na podniky – Profesionální fotbalisté – Přestupní pravidla ukládající novému klubu povinnost zaplatit odstupné původnímu klubu – Omezení počtu hráčů se státní příslušností jiného členského státu, kteří mohou nastoupit v zápase“

Ve věci C-415/93,

jejímž předmětem je žádost zasláná Soudnímu dvoru na základě článku 177 Smlouvy o EHS podaná Cour d'appel de Liège o rozhodnutí o předběžných otázkách ve sporech probíhajících před uvedeným soudem mezi

Union royale belge des sociétés de football association ASBL

a

Jean-Markem Bosmanem,

mezi

Royal club liégeois SA

a

Jean-Markem Bosmanem,

SA d'économie mixte sportive de l'union sportive du littoral de Dunkerque,

Union royale belge des sociétés de football association ASBL,

Unii evropských fotbalových asociací (UEFA)

a mezi

Unii evropských fotbalových asociací (UEFA)

a

Jean-Markem Bosmanem,

o výkladu článků 48, 85 a 86 Smlouvy o EHS,

SOUDNÍ DVŮR,

ve složení G. C. Rodríguez Iglesias, předseda, C. N. Kakouris, D. A. O. Edward a G. Hirsch, předsedové senátů, C. F. Mancini (zpravodaj), J. C. Moitinho de Almeida, P. J. G. Kapteyn, C. Gulmann, J. L. Murray, P. Jann a H. Ragnemalm, soudci,

generální advokát: C. O. Lenz,

vedoucí soudní kanceláře: R. Grass, vedoucí soudní kanceláře, a D. Louterman-Hubeau, vrchní rada,

s ohledem na písemná vyjádření předložená:

- za Union royale belge des sociétés de football association ASBL G. Vandersandenem a J.-P. Hordiesem, avocats au barreau de Bruxelles, a R. Rasirem a F. Moïsesem, avocats au barreau de Liège,
- za Unii evropských fotbalových asociací (UEFA) I. S. Forresterem, QC,
- za J.-M. Bosmana L. Missonem, J.-L. Dupontem, M.-A. Lucasem a M. Franchimontem, avocats au barreau de Liège,
- za francouzskou vládu H. Duchène, tajemnicí pro zahraniční záležitosti na ředitelství pro právní záležitosti ministerstva zahraničních věcí, a C. de Salins, zástupkyní ředitele téhož ředitelství,
- za italskou vládu profesorem L. Ferrari Bravem, vedoucím soudní diplomatické služby ministerstva zahraničních věcí, ve spolupráci s D. Del Gaizoem, avvocato dello Stato,
- za Komisi Evropských společenství F. E. Gonzálezem Díazem, členem jejího právního oddělení, G. de Berguesem, vnitrostátním úředníkem poskytnutým právnímu oddělení, a T. Margellosem, advokátem zapsaným v Aténách,

s ohledem na zprávu z jednání,

po vyslechnutí ústních vyjádření Union royale belge des sociétés de football association ASBL, zastoupené F. Moïsesem, J.-P. Hordiesem a G. Vandersandenem, Unie evropských fotbalových asociací (UEFA), zastoupené I. S. Forresterem a E. Jakhianem, avocat au barreau de Bruxelles, J.-M. Bosmana, zastoupeného L. Missonem a J.-L. Dupontem, dánské vlády, zastoupené P. Bieringem, vedoucím kanceláře ministerstva zahraničních věcí, jako zmocněncem, německé vlády, zastoupené E. Röderem, ministerským radou spolkového ministerstva hospodářství, francouzské vlády, zastoupené C. de Salins a P. Martinetem, tajemníkem pro zahraniční záležitosti na ředitelství pro právní záležitosti ministerstva zahraničních věcí, jako zmocněnci, italské vlády, zastoupené D. Del Gaizoem, a Komise, zastoupené F. E. Gonzálezem Díazem, G. de Berguesem a M. Wolfcarius, členkou právního oddělení, na jednání konaném dne 20. června 1995,

po vyslechnutí stanoviska generálního advokáta na jednání konaném dne 20. září 1995,

vydává tento

Rozsudek

- 1 Rozsudkem ze dne 1. října 1993, došlým Soudnímu dvoru dne 6. října 1993, položil cour d'appel de Liège (odvolací soud v Lutychu) předběžné otázky na základě článku 177 Smlouvy o EHS týkající se výkladu článků 48, 85 a 86 téže smlouvy.
- 2 Tyto otázky byly položeny v rámci různých řízení, zaprvé mezi Union royale belge des sociétés de football association ASBL (dále jen „URBSFA“) a J.-M. Bosmanem, zadruhé mezi Royal club liégeois SA (dále jen „RCL“) a J.-M. Bosmanem, SA d'économie mixte

sportive de l'union sportive du littoral de Dunkerque (dále jen „klub Dunkerque“), URBSFA a Unii evropských fotbalových asociací (UEFA), (dále jen „UEFA“) a zařetí mezi UEFA a J.-M. Bosmanem.

Organizační pravidla fotbalu

- 3 Sport fotbalové asociace, běžně nazývaný „fotbal“, profesionální nebo amatérský, je provozován ve své organizované podobě v klubech, které se v každém členském státě seskupují do národních svazů (asociací), nazývaných též federace. Pouze ve Spojeném království existuje více národních asociací, přesněji čtyři, zastupujících Anglii, Wales, Skotsko a Severní Irsko. URBSFA je belgická národní asociace. Pod národní asociace spadají další sekundární nebo vedlejší asociace, které organizují fotbal v určitých sektorech nebo regionech. Asociace pořádají národní šampionáty rozdělené do divizí podle sportovní úrovně klubů, které se jich účastní.
- 4 Národní asociace jsou členy Mezinárodní federace fotbalových asociací (dále jen „FIFA“), sdružení založeného podle švýcarského práva, které organizuje fotbal ve světovém měřítku. FIFA se dělí na kontinentální konfederace, jejichž pravidla podléhají jejímu schválení. Příslušnou konfederací pro Evropu je UEFA, která je rovněž sdružením založeným podle švýcarského práva. Jejími členy je zhruba 50 asociací, včetně národních asociací členských států, které se v souladu se stanovami UEFA zavázaly respektovat její stanovy, předpisy a rozhodnutí.
- 5 Každý fotbalový zápas organizovaný pod vedením národní asociace musí být sehrán mezi dvěma členskými kluby této asociace nebo členy sekundárních nebo vedlejších či přidružených asociací. Družstvo sestavené každým klubem se skládá z hráčů registrovaných pro tento klub národní asociací. Každý profesionální hráč musí být jako takový zapsán u své národní asociace a je uveden jako současný nebo bývalý zaměstnanec daného klubu.

Přestupní pravidla

- 6 Podle federálního předpisu URBSFA z roku 1983, platného v době rozhodné z hlediska věci v původním řízení, je třeba rozlišovat tři vztahy: členství, které váže hráče k národní asociaci, příslušnost, která váže hráče ke klubu, a registraci, která je nutnou podmínkou pro to, aby se mohl hráč účastnit oficiálních soutěží. Přestup je definován jako operace, v níž hráč, který je členem asociace, dosáhne změny příslušnosti. V případě dočasného přestupu (hostování) zůstává hráč příslušníkem svého klubu, ale je registrován pro klub jiný.
- 7 Podle téhož předpisu skončí platnost všech smluv profesionálních hráčů, jejichž délka se pohybuje mezi jedním až pěti lety, ke dni 30. června. Před uplynutím doby platnosti smlouvy, nejpozději dne 26. dubna, musí klub hráči předložit novou smlouvu, jinak je považován pro účely přestupu za amatérského hráče a vztahují se na něj jiná ustanovení. Hráč může návrh přijmout nebo odmítnout.
- 8 V případě odmítnutí je hráč zapsán na seznam hráčů, u nichž je mezi 1. až 31. květnem možný takzvaný „nucený“ přestup, tedy bez souhlasu klubu, jehož byl příslušníkem, ale nový klub musí tomu původnímu vyplatit odstupné „za výcvik“, jež se vypočítá jako roční hrubý příjem hráče vynásobený koeficientem od 14 do 2 podle věku hráče.
- 9 Dne 1. června začíná období tzv. „volných“ přestupů, k nimž dochází se souhlasem obou klubů a hráče, zejména pokud jde o vyšší odstupného za přestup, které je nový klub povinen

vyplatit klubu původnímu pod hrozbou sankcí, z nichž nejvyšší je jeho vyloučení z důvodu zadlužení.

- 10 Nedojde-li k přestupu, musí klub hráči nabídnout novou smlouvu na jednu sezónu za stejných podmínek, které mu byly nabídnuty před 26. dubnem. Odmítne-li hráč tento návrh, má klub právo před 1. srpnem zastavit jeho činnost, jinak je hráč rekvalifikován jako amatér. Hráč, který nadále odmítá podpis smluv navrhovaných klubem, může přestoupit jako amatér, bez souhlasu svého klubu, po dvou sezónách nečinnosti.
- 11 Co se týče předpisů UEFA a FIFA, ty nejsou přímo použitelné na hráče, ale jsou součástí předpisů národních asociací, které jako jediné mají pravomoc k jejich použití a k úpravě vztahů mezi kluby a hráči.
- 12 UEFA, URBSFA a RCL před vnitrostátním soudem uplatňovaly, že ustanovení použitelná v době přestupů mezi kluby různých členských států nebo mezi kluby příslušejícími k různým národním asociacím v rámci jednoho členského státu jsou obsažena v dokumentu nazvaném „Zásady spolupráce mezi členskými asociacemi UEFA a jejich kluby“ přijatém výkonným výborem UEFA dne 24. května 1990, který je v platnosti od 1. července 1990.
- 13 Podle tohoto dokumentu může hráč po skončení platnosti smlouvy uzavřít novou smlouvu s klubem podle svého výběru. Tento klub o tom musí okamžitě informovat předchozí klub a ten zase informuje národní asociaci, která vystaví mezinárodní osvědčení o přestupu. Předchozí klub má nicméně právo obdržet od nového klubu náhradu za výcvik a vzdělání, jejíž výše bude v případě neshody stanovena komisí UEFA pomocí tabulky koeficientů od 12 do 1 podle věku hráče, kterými se násobí hrubý příjem hráče během posledního roku, s maximem 5 000 000 SFR.
- 14 Dokument stanoví, že ekonomické vztahy mezi oběma kluby nemají, pokud jde o vyplacení odstupného, dopad na činnost hráče, který může hrát za svůj nový klub. Jestliže ovšem nový klub okamžitě neuhradí příslušné odstupné mateřskému klubu, bude případ předán kontrolní a disciplinární komisi UEFA, která sdělí své rozhodnutí příslušné národní asociaci, která může rovněž uložit sankce klubu, který nesplnil svoji povinnost.
- 15 Předkládající soud se domnívá, že v případě, který je předmětem sporu v původním řízení, URBSFA a RCL nepoužily předpis UEFA, ale předpis FIFA.
- 16 V rozhodné době předpis FIFA zejména stanovil, že profesionální hráč nemůže opustit národní asociaci, jejímž byl členem, po dobu vázanosti smlouvou a předpisy svého klubu i své asociace, ať jsou jakkoli přísné. Mezinárodní přestup byl podmíněn vydáním osvědčení o přestupu původní národní asociací, jež dokládá splnění všech finančních závazků, včetně případného odstupného za přestup.
- 17 Po době rozhodné z hlediska skutečností původního řízení zahájila UEFA rozhovory s Komisí Evropských společenství. V dubnu 1991 se zejména zavázala, že do všech smluv profesionálních hráčů bude vloženo ustanovení, které jim umožní uzavřít po skončení platnosti smlouvy novou smlouvu s klubem podle jejich výběru a okamžitě za něj hrát. Ustanovení v tomto smyslu byla vložena do dokumentu „Zásady spolupráce mezi členskými asociacemi UEFA a jejich kluby“ přijatého v prosinci 1991, který vstoupil v platnost dne 1. července 1992.
- 18 V dubnu 1991 přijala rovněž FIFA nový předpis o statusu a přestupech fotbalových hráčů. Tento dokument, pozměněný v prosinci 1991 a v prosinci 1993, stanoví, že hráč může uzavřít smlouvu s novým klubem, jakmile jeho stávající smlouva skončila, byla vypovězena nebo skončí v následujících šesti měsících.

- 19 Zvláštní pravidla platí pro „neamatérské hráče“, kteří jsou definováni jako hráči, kteří obdrželi za svoji fotbalovou činnost nebo za jakoukoliv činnost související s fotbalem peněžní náhradu vyšší, než byly náklady na výkon této činnosti, pokud nepřijali status amatéra.
- 20 V případě přestupu neamatérského hráče nebo hráče, který se stal neamatérem během tří let po přestupu, má předchozí klub právo na náhradu za výcvik a vzdělání, jejíž výše je předmětem dohody mezi oběma kluby. V případě neshody musí být spor předložen FIFA nebo příslušné konfederaci.
- 21 Tato pravidla byla doplněna předpisem UEFA „o odstupném za přestup“, přijatým v červnu 1993, jenž je v platnosti od 1. srpna 1993 a který nahradil „Zásady spolupráce mezi členskými asociacemi UEFA a jejich kluby“ z prosince 1991. Tento nový předpis zachovává zásadu, podle níž hospodářské vztahy mezi oběma kluby nemají žádný vliv na sportovní činnost hráče, který může hrát za klub, s nímž uzavřel novou smlouvu. Stanoví také, že v případě neshody mezi dotyčnými kluby rozhoduje příslušná komise UEFA o stanovení částky náhrady za výcvik a vzdělání. Pro neamatérské hráče je tato částka vypočítána na základě hrubého příjmu hráče za posledních dvanáct měsíců nebo z garantovaného ročního pevného příjmu podle nové smlouvy, navýšeného o 20 % pro hráče, kteří odehráli alespoň dva zápasy v reprezentačním družstvu své země a vynásobeného koeficientem 12 až 0 podle věku.
- 22 Z dokumentů předložených UEFA Soudnímu dvoru vyplývá, že předpisy platné v ostatních členských státech obsahují rovněž ustanovení o povinnosti poskytnout za stanovených podmínek odstupné za přestup a náhradu za výcvik a vzdělání hráče v případě přestupu hráče mezi dvěma kluby stejné národní asociace.
- 23 Ve Španělsku a ve Francii může být odstupné požadováno jen v případě, že přestupující hráč nepřekročil 25 let věku nebo že předchozí klub je prvním klubem, s nímž dotyčný hráč podepsal svou první profesionální smlouvu. V Řecku není odstupné od nového klubu požadováno, ale smlouva mezi klubem a hráčem může podmínit odchod hráče zaplacením určité částky, což podle údajů UEFA ve skutečnosti obvykle učiní nový klub.
- 24 Použitelná pravidla mohou, případ od případu, vycházet z vnitrostátní právní úpravy, z předpisů národních fotbalových asociací nebo také z kolektivních smluv.

Ustanovení o státní příslušnosti

- 25 Od šedesátých let přijala řada národních fotbalových asociací pravidla omezující možnost přijímat do soutěží hráče cizí státní příslušnosti (dále jen „ustanovení o státní příslušnosti“). Pro účely těchto ustanovení je pojem státní příslušnost definován ve vztahu k možnosti hráče hrát v národním nebo reprezentačním družstvu určité země.
- 26 V roce 1978 se UEFA zavázala vůči panu Davignonovi, členovi Komise Evropských společenství, že jednak budou zrušena omezení počtu smluv, jež může každý klub sjednat s hráči z jiných členských států, a jednak že bude stanoveno, že do každého zápasu směji nastoupit dva tito hráči, přičemž toto poslední omezení se nevztahuje na hráče usazené více než pět let v příslušném členském státě.
- 27 V roce 1991 přijala UEFA v návaznosti na nové rozhovory s místopředsedou Komise panem Bangemannem pravidlo „3 + 2“, které umožňuje národním asociacím stanovit počet zahraničních hráčů na 3 pro utkání první ligy národního šampionátu, plus 2 hráče, kteří hráli po dobu pěti let nepřetržitě v zemi dotyčné národní asociace, přičemž 3 roky odehráli za

juniorů. Toto omezení se týká také soutěžních zápasů klubových družstev organizovaných UEFA.

Skutkový stav ve sporech v původním řízení

- 28 J.-M. Bosman, profesionální fotbalový hráč belgické státní příslušnosti, byl zaměstnán od roku 1988 belgickým prvoligovým klubem RCL na základě smlouvy, jejíž platnost skončila dne 30. června 1990, za průměrnou měsíční mzdu 120 000 BFR včetně prémie.
- 29 Dne 21. dubna 1990 navrhl RCL J.-M. Bosmanovi novou smlouvu na jednu sezónu, která snížila jeho měsíční odměnu na 30 000 BFR, tedy minimum stanovené federálním předpisem URBSFA. Pan Bosman odmítl tuto smlouvu podepsat a byl zapsán na přestupový seznam. Výše náhrady za výcvik byla v jeho případě stanovena podle uvedeného předpisu na 11 743 000 BFR.
- 30 Protože žádný klub neprojevil zájem o nařízený přestup, navázal J.-M. Bosman kontakt s francouzským druholigovým klubem Dunkerque, který mu nabídl měsíční mzdu přibližně 100 000 BFR a nástupní prémie přibližně 900 000 BFR.
- 31 Dne 27. července 1990 byla rovněž uzavřena smlouva mezi RCL a klubem Dunkerque o hostování J.-M. Bosmana na dobu jednoho roku za odstupné ve výši 1 200 000 BFR, jež obdrží RCL od klubu Dunkerque poté, co Francouzská fotbalová federace (dále jen „FFF“) obdrží od URBSFA osvědčení o přestupu. Klub Dunkerque obdrží podle této smlouvy také neodvolatelnou opci na definitivní přestup hráče za částku 4 800 000 BFR.
- 32 Obě smlouvy, mezi klubem Dunkerque a RCL na straně jedné a mezi klubem Dunkerque a J.-M. Bosmanem na straně druhé, nicméně podléhaly odkládací podmínce, podle které URBSFA měla předat FFF osvědčení o přestupu před prvním zápasem sezóny, který se měl odehrát dne 2. srpna 1990.
- 33 RCL měl pochybnosti o solventnosti klubu Dunkerque, a proto nepožádal URBSFA o zaslání příslušného osvědčení FFF. Obě smlouvy tudíž nenabýly účinnosti. Dne 31. července 1990 RCL J.-M. Bosmanovi zastavil činnost a tím mu znemožnil hrát po celou sezónu.
- 34 Dne 8. srpna 1990 podal J.-M. Bosman u tribunal de première instance de Liège (soud prvního stupně v Lutychu) žalobu proti RCL. Současně s žalobou ve věci samé podal návrh na vydání předběžného opatření a požadoval, aby zaprvé RCL a URBSFA byla uložena platba ve výši 100 000 BFR měsíčně do té doby, než najde nového zaměstnavatele, zadruhé, aby žalovaný nemohl bránit jeho novému zaměstnání požadováním určité sumy, a zatřetí, aby byla Soudnímu dvoru položena předběžná otázka.
- 35 Soudce v řízení o předběžném opatření usnesením ze dne 9. listopadu 1990 uložil RCL a URBSFA povinnost platby ve výši 30 000 BFR J.-M. Bosmanovi a nařídil jim nebránit J.-M. Bosmanovi v novém zaměstnání. Položil navíc Soudnímu dvoru předběžnou otázku (věc C-340/90) týkající se výkladu článku 48 Smlouvy vzhledem k předpisům týkajícím se přestupu profesionálních hráčů (dále jen „přestupní pravidla“).
- 36 Mezitím byl J.-M. Bosman v říjnu 1990 angažován druholigovým francouzským klubem Saint-Quentin, s odkládací podmínkou úspěšnosti jeho návrhu na vydání předběžného opatření. Jeho smlouva však byla vypovězena na konci první sezóny. V únoru 1992 J.-M. Bosman podepsal novou smlouvu s francouzským klubem Saint-Denis de la Réunion,

kteřá byla rovněž vypovězena. Po dalším hledání v Belgii a ve Francii byl nakonec J.-M. Bosman angažován belgickým třetiligovým klubem Olympic de Charleroi.

- 37 Podle předkládajícího soudu existují vážné a oprávněné domněnky, že přes „volný“ status přiznaný předběžným opatřením je J.-M. Bosman předmětem bojkotu ze strany všech evropských klubů, které by ho mohly zaměstnat.
- 38 Dne 28. května 1991 změnil cour d'appel de Liège usnesení o předběžném opatření, pokud šlo o položení předběžné otázky Soudnímu dvoru. Potvrdil nicméně povinnost RCL měsíčních plateb J.-M. Bosmanovi a nařídil RCL a URBSFA dát pana Bosmana k dispozici každému klubu, který by chtěl využít jeho služeb, bez jakéhokoliv odstupného. Rozhodnutím ze dne 19. června 1991 byla věc C-340/90 vyškrtuta z rejstříku Soudního dvora.
- 39 V rámci žaloby ve věci samé podané u tribunal de première instance de Liège vstoupila URBSFA, která nebyla na rozdíl od řízení o předběžném opatření stranou v hlavním řízení, dne 3. června 1991 do řízení jako vedlejší účastník. Dne 20. srpna 1991 J.-M. Bosman navrhl, aby UEFA vstoupila jako vedlejší účastník do sporu, který vedl proti RCL a URBSFA, a podal proti ní žalobu pro odpovědnost za vypracování předpisů, které mu způsobily újmu. Dne 5. prosince 1991 podal RCL návrh na vstup klubu Dunkerque jako vedlejšího účastníka do řízení s cílem ochránit se před případným odsouzením. Dne 15. října 1991 a dne 27. prosince 1991 vstoupily do řízení francouzský profesní odborový svaz Union nationale des footballeurs professionnels (dále jen „UNFP“) a sdružení založené podle nizozemského práva Vereniging van contractspelers (dále jen „VVCS“), jako vedlejší účastníci.
- 40 Novými návrhovými žádáními došlými dne 9. dubna 1992 změnil J.-M. Bosman svoji původní žalobu proti RCL, podal novou preventivní žalobu proti URBSFA a rozšířil svoji žalobu proti UEFA. V rámci těchto sporů požadoval, aby přestupní pravidla a ustanovení o státní příslušnosti byla prohlášena za nepoužitelná a aby z důvodu chybného chování při jeho nezdařeném přestupu do klubu Dunkerque bylo RCL, URBSFA a UEFA uloženo jednak zaplacení částky 11 386 350 BFR za újmu jemu způsobenou od 1. srpna 1990 do konce jeho kariéry a zadruhé částky 11 743 000 BFR jako ušlý zisk od počátku jeho kariéry, který byl zapříčiněn použitím přestupních pravidel. Krom toho se domáhal, aby Soudnímu dvoru byla položena předběžná otázka.
- 41 Rozsudkem ze dne 11. června 1992 se tribunal de première instance de Liège prohlásil za příslušného k rozhodnutí ve věci samé. Prohlásil za přípustné žaloby J.-M. Bosmana proti RCL, URBSFA a UEFA směřující k prohlášení, že přestupní pravidla a ustanovení o státní příslušnosti jsou nepoužitelná, a k uložení sankcí za postup všech tří organizací. Zamítl naproti tomu návrh RCL na vstup klubu Dunkerque jako vedlejšího účastníka do řízení a jeho odpovědnost, protože nebylo prokázáno jeho zavinění při plnění povinností. Konečně konstatoval, že přezkoumání nároků formulovaných J.-M. Bosmanem vůči UEFA a URBSFA předpokládá, že bude přezkoumána i slučitelnost přestupních pravidel se Smlouvou, a položil Soudnímu dvoru otázku týkající se výkladu článků 48, 85 a 86 Smlouvy (věc C-269/92).
- 42 URBSFA, RCL a UEFA se proti tomuto rozhodnutí odvolaly. Tato odvolání měla odkladný účinek, a proto bylo řízení před Soudním dvorem přerušeno. Usnesením ze dne 8. prosince 1993 byla věc C-269/92 nakonec vyškrtuta v návaznosti na nový rozsudek cour d'appel de Liège, který byl základem pro toto řízení.
- 43 Odvolání nesměřovalo proti UNFP a VVCS, které nevstoupily do odvolacího řízení jako vedlejší účastníci.

- 44 V předkládacím rozhodnutí potvrdil cour d'appel de Liège rozsudek v rozsahu, v němž prohlásil tribunal de première instance de Liège za příslušný a žaloby za přípustné a v němž konstatoval, že přezkoumání nároků formulovaných J.-M. Bosmanem vůči UEFA a URBSFA předpokládá, že bude přezkoumána legalita přestupních pravidel. Dále se domníval, že posouzení legality ustanovení o státní příslušnosti bylo nutné vzhledem k tomu, že žaloba J.-M. Bosmana se v tomto ohledu opírá o článek 18 belgického code judiciaire, který povoluje žaloby podané za tím účelem, aby „bylo zamezeno porušení vážně ohroženého práva“. J.-M. Bosman předložil různé objektivní důkazy umožňující se domnívat, že škoda, které se obává, a sice narušení jeho kariéry ustanoveními o státní příslušnosti, skutečně nastane.
- 45 Předkládající soud se domníval, že článek 48 Smlouvy může stejně jako její článek 30 zakazovat nejen diskriminaci, ale také nediskriminační překážky volnému pohybu pracovníků, pokud nebyly odůvodněny naléhavými požadavky.
- 46 Pokud jde o článek 85 Smlouvy, tento soud má za to, že předpisy FIFA, UEFA a URBSFA mohou představovat rozhodnutí sdružení podniků, kterými kluby omezují hospodářskou soutěž při získávání hráčů. Jednak má odstupné za přestup odrazující roli a snižuje odměny profesionálních sportovců. Ustanovení o státní příslušnosti dále zakazují využívat služby zahraničních hráčů nad určitou kvótu. Konečně je zejména omezením mobility hráčů ovlivněn obchod mezi členskými státy.
- 47 Odvolací soud mimoto nevyklučuje existenci dominantního postavení URBSFA nebo kolektivního dominantního postavení fotbalových klubů ve smyslu článku 86 Smlouvy, neboť omezení hospodářské soutěže ve smyslu článku 85 může způsobit zneužití zakázané uvedeným článkem 86.
- 48 Odvolací soud zamítl návrhová žádání UEFA směřující k položení otázky, zda by odpověď na otázku ohledně přestupů byla odlišná v případě existence pravidla, které by umožňovalo hráči hrát za jeho nový klub, i kdyby tento klub nezaplatil odstupné za přestup bývalému klubu. Soud zejména uvedl, že možnost hráče hrát za nový klub je závislá na hospodářských vztazích mezi kluby z důvodu hrozby přísných sankcí v případě nezaplacení odstupného za přestup.
- 49 S ohledem na výše uvedené se cour d'appel de Liège rozhodl přerušit řízení a požádat Soudní dvůr, aby rozhodl o následujících předběžných otázkách:
- „Mají být články 48, 85 a 86 Římské smlouvy ze dne 25. března 1957 vykládány v tom smyslu, že zakazují:
- aby fotbalový klub mohl požadovat a získat určitou peněžní částku, pokud některého z jeho hráčů, jemuž skončila smlouva, angažuje nový zaměstnavatel – fotbalový klub;
  - aby národní a mezinárodní sportovní asociace nebo federace mohly do svých předpisů vkládat ustanovení omezující přístup zahraničních hráčů, kteří jsou státními příslušníky Evropského společenství, k soutěžím organizovaným těmito asociacemi či federacemi?“
- 50 Dne 3. června 1994 podala URBSFA kasační opravný prostředek proti rozsudku odvolacího soudu a žádala, aby byl rozsudek rozšířen i na RCL, UEFA a klub Dunkerque. Generální prokurátor u belgického Cour de cassation svým dopisem ze dne 6. října 1994 Soudnímu dvoru oznámil, že opravný prostředek nemá v projednávaném případě odkladný účinek.

- 51 Rozsudkem ze dne 30. března 1995 Cour de cassation opravný prostředek zamítl a rozhodl, že toto zamítnutí činí návrh na rozšíření rozsudku bezpředmětným. Cour de cassation zaslal opis rozsudku Soudnímu dvoru.

K návrhu na provádění důkazů

- 52 Dopisem došlým kanceláři Soudního dvora ze dne 16. listopadu 1995 UEFA navrhla, aby Soudní dvůr nařídil provádění důkazů podle článku 60 jednacího řádu pro doplnění své informace o roli odstupného za přestup při financování malých a středních fotbalových klubů, o mechanismech, jimiž se řídí přerozdělování příjmů uvnitř existujících fotbalových struktur a o existenci nebo neexistenci alternativních mechanismů, pokud by systém odstupného za přestup přestal existovat.
- 53 Soudní dvůr se po opětovném vyslechnutí generálního advokáta domnívá, že tento návrh musí být zamítnut. Byl totiž podán v okamžiku, kdy ústní část řízení byla v souladu s čl. 59 odst. 2 jednacího řádu skončena. Z judikatury Soudního dvora přitom vyplývá (viz rozsudek z 16. června 1971, Prelle v. Komise, 77/70, Recueil, s. 561, bod 7), že takovému návrhu lze vyhovět pouze tehdy, týká-li se skutečností, které mohou mít rozhodující vliv, a pokud je zúčastněný nemohl uplatnit před skončením ústní části řízení.
- 54 V projednávaném případě postačí uvést, že UEFA mohla svůj návrh podat před skončením ústní části řízení. Navíc otázka, zda cíle zachovat finanční a sportovní rovnováhu a zvláště zajistit financování malých klubů může být dosaženo jinými prostředky, jako přerozdělením části příjmů z fotbalu, již byla vznesena J.-M. Bosmanem v jeho písemném vyjádření.

K pravomoci Soudního dvora odpovědět na předběžné otázky

- 55 URBSFA, UEFA, některé vlády, které podaly vyjádření, a Komise během písemné části řízení z různých důvodů zpochybnily pravomoc Soudního dvora odpovědět na všechny nebo na část otázek, které předkládající soud položil.
- 56 UEFA a URBSFA zaprvé uplatňovaly, že věci v původním řízení jsou procesním prostředkem k dosažení toho, aby Soudní dvůr rozhodl o předběžných otázkách, které nejsou pro vyřešení sporů potřebné. Předpis UEFA totiž při neúspěšném přestupu J.-M. Bosmana do klubu Dunkerque nebyl použit, a i kdyby tomu tak bylo, tento přestup by nebyl podmíněn vyplacením odstupného za přestup, a mohl se tedy uskutečnit. Výklad práva Společenství požadovaný vnitrostátním soudem tedy nemá žádný vztah k realitě nebo k předmětu sporů v původním řízení a v souladu s ustálenou judikaturou nemá Soudní dvůr pravomoc odpovědět na položené otázky.
- 57 Zadruhé URBSFA, UEFA, dánská, francouzská a italská vláda a Komise ve svých písemných vyjádřeních tvrdily, že otázky týkající se ustanovení o státní příslušnosti nemají vztah ke sporům, které se týkají výlučně použití přestupních pravidel. Překážky rozvoji kariéry, které podle J.-M. Bosmana tato ustanovení zapříčinila, jsou čistě hypotetické a neopravňují Soudní dvůr k tomu, aby se vyslovoval k výkladu Smlouvy.
- 58 Zatřetí URBSFA a UEFA na jednání uvedly, že podle rozsudku Cour de cassation de Belgique ze dne 30. března 1995 cour d'appel de Liège rozhodl, že návrhy J.-M. Bosmana, aby ustanovení o státní příslušnosti obsažená v předpisu URBSFA byla prohlášena za nepoužitelná, jsou nepřijatelné. Za těchto podmínek se spory v původním řízení netýkají použití ustanovení o státní příslušnosti a Soudní dvůr by na otázky položené v této

souvislosti neměl odpovídat. Francouzská vláda se připojila k tomuto závěru pod podmínkou, že bude ověřen dopad rozsudku Cour de cassation.

- 59 V tomto ohledu je třeba připomenout, že v rámci spolupráce mezi Soudním dvorem a vnitrostátními soudy zavedené článkem 177 Smlouvy je věcí pouze vnitrostátního soudu, kterému byl spor předložen a jenž musí nést odpovědnost za soudní rozhodnutí, které bude vydáno, posoudit s ohledem na konkrétní okolnosti věci jak nezbytnost rozhodnutí o předběžné otázce pro vydání jeho rozsudku, tak i relevanci otázek, které klade Soudnímu dvoru. V důsledku toho, jestliže se položené otázky týkají výkladu práva Společenství, je Soudní dvůr v zásadě povinen rozhodnout (viz zejména rozsudek ze dne 5. října 1995, Aprile, C-125/94, Recueil, s. I-2919, body 16 a 17).
- 60 Soudní dvůr se nicméně domníval, že za účelem ověření jeho vlastní pravomoci mu přísluší zkoumat podmínky, za nichž se na něj vnitrostátní soud obrátil. Duch spolupráce, jímž má být veden průběh řízení o předběžné otázce, totiž znamená, že vnitrostátní soud bere ohled na funkci svěřenou Soudnímu dvoru, kterou je přispívat k výkonu spravedlnosti v členských státech, a nikoliv poskytovat poradní stanoviska k obecným či hypotetickým otázkám (viz zejména rozsudek ze dne 16. července 1992, Meilicke, C-83/91, Recueil, s. I-4871, bod 25).
- 61 S ohledem na toto poslání se Soudní dvůr domníval, že nemůže rozhodnout o předběžné otázce položené vnitrostátním soudem, pokud je zjevné, že žádaný výklad nebo posouzení platnosti pravidla Společenství nemá žádný vztah k realitě nebo předmětu sporu v původním řízení (viz zejména rozsudek ze dne 26. října 1995, Furlanis costruzioni generali, C-143/94, Recueil, s. I-3653, bod 12), nebo jestliže se jedná o hypotetický problém nebo také pokud Soudní dvůr nedisponuje skutkovými nebo právními poznatky nezbytnými pro užitečnou odpověď na otázky, které jsou mu položeny (viz zejména výše uvedený rozsudek Meilicke, bod 32).
- 62 V projednávané věci je namístě nejprve poznamenat, že spory v původním řízení posuzované vcelku nemají hypotetický charakter a že vnitrostátní soud Soudnímu dvoru přesně vylíčil jejich skutkový a právní rámec i důvody, které ho vedly k úsudku, že rozhodnutí o položených otázkách je nezbytné pro vydání jeho rozsudku.
- 63 I kdyby předpis UEFA nebyl při neúspěšném přestupu J.-M. Bosmana do klubu Dunkerque použit, jak tvrdí URBDFA a UEFA, nemění to nic na tom, že je uveden v preventivních žalobách J.-M. Bosmana proti URBSFA a UEFA (viz výše bod 40) a že výklad poskytnutý Soudním dvorem ohledně slučitelnosti přestupního systému UEFA s právem Společenství může být pro vnitrostátní soud užitečný.
- 64 Pokud jde konkrétněji o otázky týkající se ustanovení o státní příslušnosti, zdá se, že žaloby podané v této souvislosti v rámci původního řízení byly shledány jako přípustné na základě vnitrostátního procesního předpisu, který umožňuje podat i určovací žalobu, aby se předešlo porušení vážně ohroženého práva. Jak vyplývá z jeho rozsudku, vnitrostátní soud se domníval, že použití ustanovení o státní příslušnosti mohlo skutečně narušit kariéru J.-M. Bosmana tím, že snížilo jeho šance být zaměstnán klubem jiného členského státu nebo se zúčastnit soutěží. Předkládající soud z toho vyvodil, že návrhy J.-M. Bosmana směřující k prohlášení nepoužitelnosti ustanovení o státní příslušnosti na jeho osobu byly v souladu s podmínkami uvedeného předpisu.
- 65 Soudnímu dvoru nepřisluší v rámci tohoto řízení zpochybňovat toto posouzení. Je sice pravda, že žaloby v původním řízení mají deklaratorní charakter a tím, že mají předcházet porušení ohroženého práva, musí být nutně založeny na nejistých předpokladech, avšak vnitrostátní právo, jak je vykládáno vnitrostátním soudem, je umožňuje. Za těchto podmínek

jsou otázky položené tímto soudem objektivně potřebné pro vyřešení sporů, které mu byly řádně předloženy.

- 66 Konečně z rozsudku Cour de cassation ze 30. března 1995 nevyplývá, že ustanovení o státní příslušnosti nemají s původním řízením nic společného. Cour de cassation pouze rozhodl, že opravný prostředek URBSFA proti rozsudku předkládajícího soudu je založen na jeho chybném výkladu. URBSFA totiž ve svém odvolání tvrdila, že tento soud prohlásil za přípustnou jednu žalobu J.-M. Bosmana směřující k tomu, aby ustanovení o státní příslušnosti byla prohlášena za nepoužitelná. Z rozsudku Cour de cassation ale vyplývá, že podle odvolacího soudu usilovala žaloba J.-M. Bosmana o odstranění překážek v jeho kariéře, jež mohly vyplývat nikoli z použití ustanovení o státní příslušnosti v předpisech URBSFA, jež se týkají hráčů jiné než belgické státní příslušnosti, ale z podobných ustanovení v předpisech UEFA a ostatních národních asociací, které jsou členy této konfederace, jež se ho mohou týkat jako hráče belgické státní příslušnosti.
- 67 Z výše uvedeného vyplývá, že Soudní dvůr má pravomoc odpovědět na otázky položené cour d'appel de Liège.

K výkladu článku 48 Smlouvy s ohledem na přestupní pravidla

- 68 Podstatou první otázky předkládajícího soudu je, zda článek 48 Smlouvy brání použití pravidel vydaných sportovními asociacemi, podle kterých profesionální fotbalista, který je státním příslušníkem členského státu, může být po skončení své smlouvy s klubem zaměstnán klubem jiného členského státu jen v případě, že tento klub vyplatil původnímu klubu odstupné za přestup a náhradu za výcvik a vzdělání.

K použití článku 48 na pravidla vydávaná sportovními asociacemi

- 69 V této souvislosti je třeba nejprve zkoumat některé argumenty uvedené k použití tohoto ustanovení na pravidla vydávaná sportovními asociacemi.
- 70 URBSFA tvrdila, že jedině velké evropské sportovní kluby mohou být považovány za podniky, zatímco kluby jako RCL provozují hospodářskou činnost jen v zanedbatelném měřítku. Otázka položená vnitrostátním soudcem ohledně přestupních pravidel se navíc netýkala pracovních vztahů mezi hráči a kluby, ale hospodářských vztahů mezi kluby a následků svobody členství ve sportovní federaci. Článek 48 Smlouvy je tudíž v případě projednávaném v původním řízení nepoužitelný.
- 71 UEFA zejména uplatňovala, že orgány Společenství vždy respektovaly autonomii sportovního hnutí, že je velmi těžké odlišit hospodářské aspekty od aspektů sportovních a že rozhodnutí Soudního dvora o postavení profesionálních sportovců by mohlo zpochybnit organizaci fotbalu jako celku. I kdyby se článek 48 Smlouvy měl použít na profesionální hráče, je tedy třeba vzhledem ke zvláštnostem sportu zvolit určitý pružný přístup.
- 72 Německá vláda nejprve zdůraznila, že ve většině případů nemá sport, jako je fotbal, charakter hospodářské činnosti. Dále tvrdila, že sport je obecně podobný kultuře, a připomněla, že podle čl. 128 odst. 1 Smlouvy o EHS musí Společenství respektovat národní a regionální různorodosti kultur členských států. Konečně připomněla svobodu sdružování a autonomii, kterou vnitrostátní právo přiznává sportovním federacím, a dospěla k závěru, že v souladu se zásadou subsidiarity, která je považována za obecnou zásadu, musí být zásahy veřejných orgánů a zejména zásahy ze strany Společenství omezeny na nejnutnější míru.

- 73 V odpověď na tyto argumenty je namístě připomenout, že vzhledem k cílům Společenství spadá výkon sportovní činnosti pod právo Společenství, pokud se jedná o hospodářskou činnost ve smyslu článku 2 Smlouvy (viz rozsudek ze dne 12. prosince 1974, Walrave, 36/74, Recueil, s. 1405, bod 4). To platí v případě činnosti profesionálních a poloprofesionálních fotbalistů, pokud vykonávají činnost za mzdu nebo poskytují služby za odměnu (viz rozsudek ze dne 14. července 1976, Donà, 13/76, Recueil, s. 1333, bod 12).
- 74 Je rovněž namístě poznamenat, že není nutné, aby pro použití ustanovení Společenství týkajících se volného pohybu pracovníků byl zaměstnavatel v každém případě podnikem, neboť jediným požadavkem je existence pracovního poměru nebo vůle takový poměr založit.
- 75 Použití článku 48 Smlouvy není vyloučeno z důvodu, že přestupní pravidla upravují spíše hospodářské vztahy mezi kluby než pracovní vztahy mezi kluby a hráči. Skutečnost, že kluby jako zaměstnavatelé jsou povinny vyplácet odstupné při angažování hráče pocházejícího z jiného klubu, ovlivňuje možnosti hráčů najít zaměstnání a stejně tak podmínky, za nichž je toto zaměstnání nabízeno.
- 76 Pokud jde o obtíže oddělit ve fotbale aspekty hospodářské od aspektů sportovních, Soudní dvůr v bodech 14 a 15 výše uvedeného rozsudku Donà uznal, že ustanovení práva Společenství v oblasti volného pohybu osob a služeb nebrání právní úpravě nebo praxi, která je odůvodněna nikoli hospodářskými důvody, jež souvisejí se specifickým charakterem některých utkání. Zdůraznil nicméně, že toto omezení působnosti dotčených ustanovení se musí vztahovat jen na vlastní účel. Není tedy možné se ho dovolávat pro vyloučení všech sportovních aktivit z působnosti Smlouvy.
- 77 Co se týče možných následků rozsudku na organizaci fotbalu jako celku, je ustálenou judikaturou, že praktické důsledky každého soudního rozhodnutí sice musí být pečlivě zváženy, není však možné jít tak daleko, aby byla ovlivněna objektivita práva a zpochybněno jeho použití z důvodu vlivu, jaký může soudní rozhodnutí vyvolat. Právě tento vliv by mohl být vzat v úvahu pro rozhodnutí, zda je případně výjimečně namístě omezit časovou působnost rozsudku (viz rozsudek ze dne 16. července 1992, Legros a další, C-163/90, Recueil, s. I-4625, bod 30).
- 78 Argument vycházející z údajné podobnosti mezi sportem a kulturou nelze přijmout, protože otázka položená vnitrostátním soudem se netýká podmínek výkonu omezených pravomocí Společenství, jako například podle čl. 128 odst. 1, ale týká se rozsahu volného pohybu pracovníků, zaručeného článkem 48, který představuje základní svobodu v systému Společenství (viz zejména rozsudek ze dne 31. března 1993, Kraus, C-19/92, Recueil, s. I-1663, bod 16).
- 79 Pokud jde o argumenty vycházející ze svobody sdružování, je třeba uznat, že tato zásada, která je zakotvena článkem 11 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a která vyplývá ze společných ústavních tradic členských států, je součástí základních práv, která podle ustálené judikatury Soudního dvora, mimoto potvrzené preambulí Jednotného evropského aktu a čl. F odst. 2 Smlouvy o Evropské unii, jsou chráněna v právním řádu Společenství.
- 80 Nelze se ovšem domnívat, že pravidla vydávaná sportovními asociacemi, na která vnitrostátní soud odkazuje, jsou nezbytná k zajištění výkonu této svobody uvedenými asociacemi, kluby a hráči, nebo že by byla jejím nutným důsledkem.
- 81 Konečně zásada subsidiarity vykládaná německou vládou tak, že zásah veřejných orgánů a zejména zásah Společenství do dotčené oblasti musí být omezen na nejnutnější míru,

nemůže mít za následek, že by autonomie, kterou mají soukromé asociace při přijímání sportovních pravidel, omezovala výkon práv, které Smlouva svěřuje jednotlivcům.

- 82 Po vyvrácení námitek, týkajících se použití článku 48 Smlouvy na sportovní činnost, jako je činnost profesionálních fotbalistů, je třeba připomenout, že jak Soudní dvůr rozhodl v bodě 17 výše uvedeného rozsudku Walrave, tento článek neupravuje pouze opatření veřejných orgánů, ale týká se i pravidel jiné povahy, řešících kolektivním způsobem práci za mzdu.
- 83 Soudní dvůr se totiž domníval, že odstranění překážek volného pohybu osob mezi členskými státy by bylo ohroženo, kdyby zrušení překážek státního původu bylo neutralizováno překážkami vyplývajícími z výkonu právní autonomie asociací a organizací nespádajících pod veřejné právo (viz výše uvedený rozsudek Walrave, bod 18).
- 84 Soudní dvůr mimoto podotkl, že pracovní podmínky jsou v různých členských státech upravovány prostřednictvím právních nebo správních předpisů, někdy prostřednictvím smluv a jiných aktů uzavřených nebo přijatých soukromými osobami. Pokud by tedy byl předmět článku 48 omezen jen na akty veřejných orgánů, mohlo by při jeho použití dojít k nerovnostem (viz výše uvedený rozsudek Walrave, bod 19). Toto riziko je ještě zjevnější v případě projednávaného původního řízení, protože jak bylo zdůrazněno v bodě 24 tohoto rozsudku, byla přestupní pravidla vydána subjekty nebo způsoby, které jsou v různých členských státech různé.
- 85 UEFA namítá, že podle tohoto výkladu je článek 48 pro jednotlivce více omezující než pro členské státy, protože jen ony samy totiž mohou využít omezení odůvodněných veřejným pořádkem, veřejnou bezpečností a ochranou zdraví.
- 86 Tato argumentace vychází z nesprávného předpokladu. Jednotlivcům totiž nic nebrání, aby se také dovolávali důvodů veřejného pořádku, veřejné bezpečnosti a ochrany zdraví. Veřejná nebo soukromá povaha dotčené úpravy nemá žádný vliv na dosah nebo obsah uvedených důvodů.
- 87 Je tedy namístě dospět k závěru, že článek 48 Smlouvy se použije na pravidla vydaná sportovními asociacemi jako URBSFA, FIFA nebo UEFA, která určují podmínky výkonu zaměstnání profesionálními sportovci.

K otázce, zda situace uvedená vnitrostátním soudem má čistě vnitrostátní povahu

- 88 UEFA se domnívá, že spory probíhající před vnitrostátním soudem se týkají čistě vnitřní situace belgického státu, na kterou se článek 48 Smlouvy nepoužije. Týkají se belgického hráče, jehož přestup se nezdařil kvůli postupu belgického klubu a belgické asociace.
- 89 Z ustálené judikatury (viz rozsudky ze dne 28. března 1979, Saunders, 175/78, Recueil, s. 1129, bod 11; ze dne 28. června 1984, Moser, 180/83, Recueil, s. 2539, bod 15, ze dne 28. ledna 1992, Steen, C-332/90, Recueil, s. I-341, bod 9, a výše uvedený Kraus, bod 15) sice vyplývá, že ustanovení Smlouvy týkající se volného pohybu pracovníků, a zvláště článek 48, se nevztahují na čistě vnitrostátní situace členského státu, jinak řečeno, pokud neexistuje žádný prvek, který by je spojoval se situací předpokládanou právem Společenství.
- 90 Ze skutkových zjištění učiněných předkládajícím soudem však vyplývá, že J.-M. Bosman uzavřel pracovní smlouvu s klubem jiného členského státu s úmyslem vykonávat zaměstnání na území tohoto státu. Proto se právem dovolává toho, že když tak učinil, ucházel se o skutečně nabízené místo ve smyslu čl. 48 odst. 3 písm. a).

- 91 Jelikož situace dotčená ve sporech v původním řízení nemůže být kvalifikována jako čistě vnitrostátní, musí být argument UEFA zamítnut.
- K existenci překážky volného pohybu pracovníků*
- 92 Je tedy třeba ověřit, zda přestupní pravidla představují překážku volného pohybu pracovníků zakázanou článkem 48 Smlouvy.
- 93 Jak Soudní dvůr opakovaně konstatoval, volný pohyb pracovníků je jednou ze základních zásad Společenství a ustanovení Smlouvy, která tuto svobodu zaručují, mají od uplynutí přechodného období přímý účinek.
- 94 Soudní dvůr se rovněž domníval, že všechna ustanovení Smlouvy týkající se volného pohybu osob mají ve svém souhrnu za cíl usnadnit všem státním příslušníkům Společenství výkon zaměstnání jakékoli povahy na území Společenství a brání opatřením, která by mohla tyto státní příslušníky znevýhodnit, pokud si přejí vykonávat hospodářskou činnost na území jiného členského státu (viz rozsudky ze dne 7. července 1988, Stanton, 143/87 Recueil, s. 3877, bod 13, a ze dne 7. července 1992, Singh, C-370/90, Recueil, s. I-4265, bod 16).
- 95 V této souvislosti mají státní příslušníci členských států právo, které vychází přímo ze Smlouvy, opustit svoji zemi původu a odebrat se na území jiného členského státu a pobývat na něm za účelem výkonu hospodářské činnosti (viz rozsudky ze dne 5. února 1991, Roux, C-363/89, Recueil, s. I-273, bod 9, a výše uvedený Singh, bod 17).
- 96 Ustanovení, která brání nebo odrazují státního příslušníka členského státu opustit jeho zemi původu za účelem výkonu jeho práva na volný pohyb, tedy představují překážky této svobody, i když se uplatňují nezávisle na státní příslušnosti dotčených pracovníků (viz rozsudek ze dne 7. března 1991, Masgio, C-10/90, Recueil, s. I-1119, body 18 a 19).
- 97 Soudní dvůr mimoto v rozsudku ze dne 27. září 1988, Daily Mail and General Trust (81/87, Recueil, s. 5483, bod 16) uvedl, že ustanovení Smlouvy týkající se svobody usazování sice mají za cíl zejména zajistit národní zacházení v přijímajícím členském státě, avšak brání rovněž tomu, aby stát původu bránil svému státnímu příslušníkovi nebo společnosti založené podle jeho práva, a odpovídající tudíž definici v článku 58 v usazení se v jiném členském státě. Práva zaručená článkem 52 a násl. Smlouvy by byla zbavena své podstaty, kdyby stát původu mohl podnikům zakázat opuštění svého území za účelem usazení se v jiném členském státě. Stejně úvahy se musejí uplatnit ohledně článku 48 Smlouvy ve vztahu k pravidlům, která jsou na překážku volnému pohybu státních příslušníků členského státu, který si přeje vykonávat zaměstnání v jiném členském státě.
- 98 Je ovšem pravda, že přestupní pravidla dotčená ve sporech v původním řízení se použijí i na přestupy hráčů mezi kluby patřícími do různých národních asociací v rámci jednoho členského státu a že obdobná pravidla upravují přestupy mezi kluby patřícími do stejné národní asociace.
- 99 Jak však podotkli J.-M. Bosman, dánská vláda a generální advokát v bodě 209 a 210 svého stanoviska, mohou tato pravidla omezit volný pohyb hráčů, kteří si přejí vykonávat svou činnost v jiném členském státě, tím, že jim brání nebo je odrazují od opuštění jejich mateřského klubu dokonce i po vypršení jejich pracovních smluv.
- 100 Tato pravidla jsou na překážku volnému pohybu pracovníků, neboť stanoví, že profesionální fotbalista nemůže vykonávat svoji činnost v novém klubu usazeném v jiném členském státě, pokud tento klub nezaplátil původnímu klubu odstupné za přestup, jehož výše byla dohodnuta oběma kluby nebo stanovena podle pravidel sportovních asociací.

- 101 Jak správně uvedl předkládající soud, není toto zjištění dotčeno skutečností, že přestupní pravidla přijatá UEFA v roce 1990 stanovila, že hospodářské vztahy mezi dvěma kluby nemají vliv na činnost hráče, který bude moci hrát za svůj nový klub. Tento klub je totiž nadále povinen zaplatit odstupné pod hrozbou sankce, kterou může být až výmaz pro dluhy, což mu účinně brání v angažování hráče z klubu jiného členského státu, aniž by uhradil příslušné odstupné.
- 102 Tento závěr není ani vyvrácen judikaturou Soudního dvora, které se dovolávají URBSFA a UEFA, jež vylučuje, aby se článek 30 Smlouvy použil na opatření omezující nebo zakazující určité způsoby prodeje, za předpokladu, že jsou tyto právní předpisy jednak použitelné na všechny dotčené subjekty provozující svou činnost na vnitrostátním území a jednak postihují stejným způsobem, právně i fakticky, uvádění tuzemských i zahraničních výrobků pocházejících z jiných členských států na trh (viz rozsudek ze dne 24. listopadu 1993, Keck a Mithouard, C-267/91 a C-268/91, Recueil, s. I-6097, bod 16).
- 103 Stačí totiž uvést, že pravidla dotčená ve věcech v původním řízení se sice použijí i na přestupy mezi kluby spadající pod různé národní asociace uvnitř jednoho členského státu a jsou podobná těm, která upravují přestupy mezi kluby spadající pod stejnou národní asociaci, přesto přímo podmiňují přístup hráčů na trh práce v ostatních členských státech, a mohou tedy představovat překážku volného pohybu pracovníků. Nemohou být tedy spojovány s předpisy, které upravují způsoby prodeje zboží, které podle rozsudku Keck a Mithouard nespádají do působnosti článku 30 Smlouvy (viz také v oblasti volného pohybu služeb rozsudek ze dne 10. května 1995, Alpine Investments, C-384/93, Recueil, s. I-1141, body 36 až 38).
- 104 Přestupní pravidla tudíž představují překážku volného pohybu pracovníků, zakázanou v zásadě článkem 48 Smlouvy. Jinak by tomu bylo tehdy, kdyby tato pravidla sledovala legitimní cíl slučitelný se Smlouvou a odůvodněný zásadními důvody veřejného zájmu. V takovém případě je však ještě třeba, aby jejich uplatnění bylo způsobilé zaručit uskutečnění dotčeného cíle a nepřekračovalo meze toho, co je pro dosažení tohoto cíle nezbytné (viz zejména výše uvedený rozsudek Kraus, bod 32, a rozsudek ze dne 30. listopadu 1995, Gebhard, C-55/94, Recueil, s. I-4165, bod 37).

K existenci ospravedlňujících důvodů

- 105 URBSFA, UEFA, jakož i francouzská a italská vláda nejprve tvrdily, že přestupní pravidla jsou odůvodněna snahou o udržení finanční a sportovní rovnováhy mezi kluby a snahou podpořit vyhledávání talentů a výchovu mladých hráčů.
- 106 Vzhledem ke značnému společenskému významu sportu a zejména fotbalu ve Společenství je třeba uznat, že cíle, které směřují k zajištění rovnováhy mezi kluby a k zajištění určité rovnosti šancí a nejistého výsledku a podporující získávání a vzdělání mladých hráčů, jsou legitimní.
- 107 Pokud jde o první z těchto cílů, J.-M. Bosman správně uvedl, že použití přestupních pravidel není přiměřeným prostředkem k zajištění finanční a sportovní rovnováhy ve fotbalovém světě. Tato pravidla nezabrání nejbohatším klubům v tom, aby si zajistily služby nejlepších hráčů, ani v tom, aby se finanční prostředky staly rozhodujícím prvkem ve sportovní soutěži, a aby tím byla značně pozměněna rovnováha mezi kluby.
- 108 Pokud jde o druhý cíl, je nutné přiznat, že perspektiva získání náhrady za přestup, výcvik a vzdělání skutečně podněcuje fotbalové kluby k vyhledávání talentů a k výchově mladých hráčů.

- 109 Protože však není možné s jistotou předvídat sportovní budoucnost těchto mladých hráčů a protože jen omezený počet těchto hráčů se vydá na profesionální dráhu, je tuto náhradu nutné charakterizovat jako nahodilou a v důsledku toho nezávislou na skutečných nákladech klubů na výchovu budoucích profesionálních hráčů i těch, kteří se profesionály nikdy nestanou. Za těchto podmínek nemůže být výhled na obdržení náhrady určujícím prvkem pro podporu získávání a výchovy mladých hráčů ani přiměřený prostředek k financování těchto činností, zvláště v případě malých klubů.
- 110 Jak krom toho uvedl generální advokát v bodě 226 a násl. svého stanoviska, stejných cílů může být dosaženo přinejmenším stejně účinně jinými prostředky, které nebrání volnému pohybu pracovníků.
- 111 Dále bylo tvrzeno, že přestupní pravidla jsou nutná pro zachování světové organizace fotbalu.
- 112 V tomto ohledu je třeba poznamenat, že probíhající řízení se týká použití těchto pravidel uvnitř Společenství a netýká se vztahů mezi národními asociacemi členských států a asociacemi třetích zemí. Krom toho použití rozdílných pravidel na přestupy mezi kluby spadajícími pod národní asociace Společenství a na přestupy mezi těmito kluby a kluby spadajícími pod národní asociace třetích zemí nečiní zvláštní problémy. Jak totiž vyplývá z bodů 22 a 23 výše, pravidla upravující do současné doby přestupy uvnitř národních asociací některých členských států se liší od pravidel použitelných na mezinárodním poli.
- 113 Konečně argument, že uvedená pravidla jsou nezbytná pro kompenzaci nákladů, které kluby musely vynaložit na vyplacení odstupného při získávání svých hráčů, nelze přijmout, neboť se snaží odůvodnit zachování překážek volného pohybu pracovníků pouhou skutečností, že takové překážky mohly existovat v minulosti.
- 114 Na první otázku je tedy namísto odpovědět tak, že článek 48 Smlouvy brání použití pravidel vydaných sportovními asociacemi, podle nichž profesionální fotbalista, který je státním příslušníkem členského státu, může být po vypršení smlouvy se svým původním klubem zaměstnán klubem jiného členského státu pouze tehdy, pokud tento klub zaplatí původnímu klubu odstupné za přestup a náhradu za výcvik a vzdělání.

K výkladu článku 48 Smlouvy s ohledem na ustanovení o státní příslušnosti

- 115 Podstatou druhé otázky vnitrostátního soudu je, zda článek 48 Smlouvy brání použití pravidel národních asociací, podle nichž mohou kluby v rámci soutěží organizovaných těmito asociacemi nominovat pouze omezený počet profesionálních hráčů se státní příslušností jiného členského státu.

K existenci překážky volného pohybu pracovníků

- 116 Jak Soudní dvůr konstatoval v bodě 87 výše, článek 48 Smlouvy se použije na pravidla vydaná sportovními asociacemi, která stanoví podmínky výkonu zaměstnání profesionálních sportovců. Je třeba tedy zkoumat, zda ustanovení o státní příslušnosti nepředstavují překážku volného pohybu pracovníků zakázanou článkem 48.
- 117 Článek 48 odst. 2 výslovně stanoví, že volný pohyb pracovníků zahrnuje odstranění jakékoli diskriminace mezi pracovníky členských států na základě státní příslušnosti, pokud jde o zaměstnávání, odměnu za práci a pracovní podmínky.

- 118 Výše uvedené ustanovení bylo provedeno zejména článkem 4 nařízení Rady (EHS) č. 1612/68 ze dne 15. října 1968 o volném pohybu pracovníků uvnitř Společenství (Úř. věst. L 257, s. 2; Zvl. vyd. 05/01, s. 15), podle kterého právní a správní předpisy členských států, které omezují početně nebo procentuálně zaměstnávání cizích státních příslušníků v podnicích, oborech nebo regionech nebo na úrovni státu, se nevztahují na státní příslušníky ostatních členských států.
- 119 Stejná zásada brání tomu, aby ustanovení obsažená v předpisech sportovních asociací omezovala právo státních příslušníků jiných členských států v pozici profesionálních hráčů zúčastňovat se fotbalových utkání (viz výše uvedený rozsudek Donà, bod 19).
- 120 Okolnost, že se tato ustanovení netýkají zaměstnávání hráčů, které není omezeno, ale možnosti jejich klubů nominovat je v oficiálním zápase, je v tomto ohledu bezvýznamná. Jelikož účast profesionálního hráče v takovém utkání je jeho hlavní činností, je zjevné, že pravidlo, které ji omezuje, omezuje zároveň možnost zaměstnávání dotyčného hráče.
- K existenci ospravedlňujících důvodů*
- 121 Jelikož byla prokázána existence překážky, je nutné ověřit, zda tato překážka může být ospravedlněna s ohledem na článek 48 Smlouvy.
- 122 URBSFA, UEFA, jakož i německá, francouzská a italská vláda uplatňují, že ustanovení o státní příslušnosti jsou odůvodněna čistě ne hospodářskými, sportovními důvody.
- 123 Zaprvé mají sloužit k ochraně tradiční vazby mezi klubem a jeho zemí, která má velký význam pro ztotožnění se veřejnosti se svým oblíbeným klubem a pro zajištění, aby kluby účastníci se mezinárodních soutěží skutečně reprezentovaly svou zemi.
- 124 Zadruhé jsou tato ustanovení nutná pro vytvoření dostatečné rezervy národních hráčů, aby národní družstva mohla zařadit hráče vysoké úrovně na všechny pozice.
- 125 Zatřetí přispívají k zachování sportovní rovnováhy mezi kluby a brání nejbohatším klubům, aby si zajistily služby nejlepších hráčů.
- 126 UEFA konečně zdůraznila, že pravidlo „3 + 2“ bylo vypracováno společně s Komisí a že musí být pravidelně revidováno v závislosti na vývoji politiky Společenství.
- 127 V tomto ohledu je namístě připomenout, že v bodě 14 a 15 výše uvedeného rozsudku Donà Soudní dvůr uznal, že ustanovení Smlouvy týkající se volného pohybu osob nebrání právní úpravě nebo praxi, která vylučuje zahraniční hráče z některých utkání z ne hospodářských důvodů souvisejících se specifickým charakterem a rámcem těchto utkání, a týkajících se tudíž sportu jako takového, jako je tomu například v případě utkání národních mužstev různých zemí. Soudní dvůr nicméně zdůraznil, že toto omezení působnosti dotyčných ustanovení se musí týkat jen vlastního účelu.
- 128 V projednávaném případě se ustanovení o státní příslušnosti netýkají specifických utkání mezi reprezentačními mužstvy zemí, ale použijí se na oficiální utkání mezi kluby, a tudíž na hlavní část činnosti vykonávané profesionálními hráči.
- 129 Za těchto podmínek nemohou být ustanovení o státní příslušnosti považována za slučitelná s článkem 48 Smlouvy, aniž by toto ustanovení nezbavila užitečného účinku a nepopřela základní právo na svobodný přístup k zaměstnání, které toto ustanovení přiznává individuálně každému pracovníkovi Společenství (k poslednímu bodu viz rozsudek ze dne 15. října 1987, Heylens, 222/86, Recueil, s. 4097, bod 14).

- 130 Žádný z argumentů, jichž se dovolávaly sportovní asociace a vlády, které předložily svá vyjádření, nemůže zpochybnit tento závěr.
- 131 Zaprvé je třeba podotknout, že vztah mezi fotbalovým klubem a členským státem, ve kterém je usazen, nelze považovat za inherentní sportovní činnosti, stejně tak jako vztah, který spojuje tento klub s jeho čtvrtí, městem či regionem, nebo, jako v případě Velké Británie, s územím, které pokrývá každá jednotlivá federace. Ačkoli se v národních šampionátech střetávají kluby z různých regionů, měst nebo čtvrtí, žádné pravidlo v případě těchto zápasů neomezuje právo klubů nominovat hráče pocházející z jiných regionů, měst nebo čtvrtí.
- 132 V případě mezinárodních soutěží je kromě toho účast vyhrazena klubům, které ve své zemi dosáhly určitých sportovních výsledků, a státní příslušnost hráčů nehraje zvláštní roli.
- 133 Zadruhé je třeba poznamenat, že národní mužstva sice mají být složena z hráčů, kteří mají státní příslušnost dotyčné země, tito hráči však nemusejí být registrováni klubem této země. Ostatně kluby, které zaměstnávají zahraniční hráče, jsou v souladu s pravidly sportovních asociací povinny umožnit těmto hráčům účast v některých utkáních v rámci národního mužstva jejich země.
- 134 Volný pohyb pracovníků sice otevřením trhu práce jednoho členského státu státním příslušníkům ostatních členských států snižuje šance pro tuzemské státní příslušníky najít pracovní místo na území státu, jehož jsou státními příslušníky, na druhé straně však otvírá nové perspektivy zaměstnání týmů pracovníků v ostatních členských státech. Tyto úvahy se zjevně uplatní i v případě profesionálních fotbalistů.
- 135 Pokud jde o zatřetí o zachování sportovní rovnováhy, je třeba poznamenat, že ustanovení o státní příslušnosti, která by bránila nejbohatším klubům angažovat nejlepší zahraniční hráče, nemohou dosáhnout tohoto cíle, neboť neexistuje žádné pravidlo, které by omezovalo možnost těchto klubů angažovat nejlepší národní hráče, což tuto rovnováhu ohrožuje stejnou měrou.
- 136 Pokud jde konečně o argument ohledně účasti Komise na vypracování pravidla „3 + 2“, je třeba připomenout, že kromě případů, kdy jí jsou pravomoci výslovně svěřeny, nemůže Komise poskytnout záruku slučitelnosti určitého chování se Smlouvou (viz také rozsudek ze dne 27. května 1981, Essevi a Salengo, 142/80 a 143/80, Recueil, s. 1413, bod 16). Nemá v žádném případě pravomoc povolovat chování odporující Smlouvě.
- 137 Z výše uvedeného vyplývá, že článek 48 Smlouvy brání použití pravidel vydaných sportovními asociacemi, podle nichž mohou fotbalové kluby nominovat k zápasům v soutěžích organizovaných těmito asociacemi jen omezený počet profesionálních hráčů se státní příslušností jiného členského státu.

K výkladu článků 85 a 86 Smlouvy

- 138 Protože oba typy pravidel, jichž se týkají předběžné otázky, jsou v rozporu s článkem 48, není namístě rozhodovat o výkladu článků 85 a 86 Smlouvy.

K časové působnosti rozsudku

- 139 Ve svých ústních i písemných vyjádřeních upozornily UEFA a URBSFA Soudní dvůr na možné vážné důsledky jeho rozsudku na organizaci fotbalu jako celku v případě, že Soudní

dvůr shledá, že přestupní pravidla a ustanovení o státní příslušnosti jsou neslučitelná se Smlouvou.

- 140 J.-M. Bosman upozornil Soudní dvůr na možnost omezit časovou působnost jeho rozsudku, pokud jde o přestupní pravidla, zároveň se však vyjádřil, že takové řešení není nutné.
- 141 V souladu s ustálenou judikaturou výklad, který Soudní dvůr dává pravidlu práva Společenství při výkonu své pravomoci, kterou mu přiznává článek 177 Smlouvy, objasňuje a upřesňuje v případě potřeby význam a dosah takového pravidla tak, jak musí být nebo by mělo být chápáno a používáno od okamžiku, kdy nabylo účinnosti. Z toho vyplývá, že takto vyložené pravidlo může a musí být použito soudcem i na právní vztahy vzniklé a vytvořené před rozsudkem rozhodujícím o žádosti o výklad, pokud jsou krom toho splněny podmínky umožňující předložit příslušným soudům spor týkající se použití uvedeného pravidla (viz zejména rozsudek ze dne 2. února 1988, Blaizot, 24/86, Recueil, s. 379, bod 27).
- 142 Pouze výjimečné okolnosti mohou Soudní dvůr přimět k tomu, aby na základě obecné zásady právní jistoty, která je vlastní právnímu řádu Společenství, omezil možnost všech zúčastněných osob dovolávat se ustanovení, jehož výklad podal, za účelem zpochybnění právních vztahů založených v dobré víře (viz zejména výše uvedené rozsudky Blaizot, bod 28, a Legros, bod 30).
- 143 V projednávaném případě mohly zvláštnosti pravidel vydaných sportovními asociacemi týkajících se přestupů hráčů mezi kluby různých členských států i okolnost, že stejná nebo podobná pravidla se vztahují jak na přestupy mezi kluby spadající pod stejnou národní asociaci, tak na přestupy mezi kluby spadající pod různé sportovní asociace uvnitř jednoho členského státu, způsobit stav nejistoty, pokud jde o slučitelnost těchto pravidel s právem Společenství.
- 144 Za těchto podmínek brání naléhavý požadavek právní jistoty tomu, aby právní situace, které v minulosti pozbyly účinnosti, byly zpochybněny. Nicméně je třeba učinit výjimku ve prospěch osob, které v potřebné době učinily kroky k ochraně svých práv. Konečně je namístě upřesnit, že omezení účinků uvedeného výkladu se vztahuje pouze na odstupné za přestup a náhradu za výcvik a vzdělání, která k datu vynesení rozsudku byla již zaplacena nebo je splatná na základě pohledávky vzniklé před tímto datem.
- 145 Z toho důvodu je třeba rozhodnout, že přímého účinku článku 48 Smlouvy se nelze dovolávat na podporu požadavků týkajících se odstupného za přestup a náhrady za výcvik a vzdělání, která je k datu rozsudku již zaplacena, s výjimkou osob, které před tímto datem podaly žalobu nebo vznesly podobný nárok v souladu s vnitrostátním právem.
- 146 Naproti tomu nelze připustit omezení časové působnosti tohoto rozsudku v případě ustanovení o státní příslušnosti. Ve světle výše uvedených rozsudků Walrave a Dona se dotyčné osoby nemohly rozumně domnívat, že diskriminace vyplývající z těchto ustanovení je slučitelná s článkem 48 Smlouvy.

K nákladům řízení

- 147 Výdaje vzniklé dánské, německé, francouzské a italské vládě a Komisi Evropských společenství, které předložily Soudnímu dvoru vyjádření, se nenahrazují. Vzhledem k tomu, že řízení má, pokud jde o účastníky původního řízení, povahu incidenčního řízení ve sporu probíhajícím před vnitrostátním soudem, je k rozhodnutí o nákladech řízení příslušný uvedený soud.

Z těchto důvodů

SOUDNÍ DVŮR

o otázkách, které mu položil cour d'appel de Liège rozsudkem ze dne 1. října 1993, rozhodl takto:

- 1) **Článek 48 Smlouvy o EHS brání použití pravidel vydaných sportovními asociacemi, podle nichž profesionální fotbalista, který je státním příslušníkem členského státu, může být po vypršení smlouvy se svým původním klubem zaměstnán klubem jiného členského státu pouze tehdy, pokud tento klub zaplatí původnímu klubu odstupné za přestup a náhradu za výcvik a vzdělání.**
- 2) **Článek 48 Smlouvy o EHS brání použití pravidel vydaných sportovními asociacemi, podle nichž mohou fotbalové kluby nominovat k zápasům v soutěžích organizovaných těmito asociacemi jen omezený počet profesionálních hráčů se státní příslušností jiného členského státu.**
- 3) **Přímého účinku článku 48 Smlouvy o EHS se nelze dovolávat na podporu požadavků týkajících se odstupného za přestup a náhrady za výcvik a vzdělání, která je k datu rozsudku již zaplacená, s výjimkou osob, které před tímto datem podaly žalobu nebo vznesly podobný nárok v souladu s vnitrostátním právem.**

Rodríguez Iglesias

Kakouris Edward

Hirsch

Mancini

Moitinho de Almeida

Kapteyn

Gulmann

Murray Jann

Ragnemalm

Vyhlášeno na veřejném zasedání v Lucemburku dne 15. prosince 1995.

Vedoucí soudní kanceláře

Předseda

R. Grass Rodríguez Iglesias

---

* Jednací jazyk: francouzština.